

УДК 908(477.64-751.3):276.2](045)

СВЯТА МЕНОНІТІВ ОСТРОВА ХОРТИЦЯ

Максим Штатський

Національний заповідник

«Хортиця»

Стаття присвячена проблематиці святкової обрядовості менонітського населення колонії Острів Хортиця та Хортицького району. На основі здебільшого мемуарних джерел особистого походження робиться аналіз відмінностей та схожого в святкових традиціях менонітів та українців.

Ключові слова: обрядовість, свята, страви, Великдень, Різдво.

The article is devoted to the issue of festive rites of the Mennonite population of the colony Island Chortitza and Chortitza district. On the basis of mostly memoir sources author analysis a differences and similarities in the holiday traditions of Mennonites and Ukrainians.

Key words: rituals, holidays, meals, Easter, Christmas.

Історичний процес відбувається завдяки діяльності людських спільнот. Етнічних, релігійних, політичних чи соціальних. Тому аби зрозуміти закономірності їх діяльності варто вивчити принципи функціонування цих спільнот. Так, наприклад, існування менонітських колоній, утворених переселенцями зі Східної Пруссії (нині – Північна Польща) на Півдні України зумовило формування логічної взаємодії сільськогосподарських процесів локального та новоприбулого населення. Українці приймали менонітські інструменти для обробки землі та сівозміни, долучались до розведення специфічних порід коней та корів. Проте функціонування менонітської спільноти мало свої особливості, котрі не завжди були зрозумілі не лишень нашим попередникам, але й теперішнім сучасникам, котрі роздивляються явище менонітських поселень в площині виробничих та сільськогосподарських процесів. Пізнання спільнот починається з прийняття

її членів як соціальних одиниць та, водночас, індивідуумів. Особливості світосприйняття впливають на побут і буденність. Тому важливим є зрозуміти погляди на світ через призму обрядовості.

Актуальність дослідження питання менонітської обрядовості полягає у систематизації й науковій інтерпретації появи та функціонування свят, що допоможе зрозуміти взаємодії всередині громади та з українськими сусідами.

Це питання висвітлено у низці досліджень. Зокрема, в праці Давіда Ремпеля «Менонітські колонії Новоросії...» 1933 року висвітлено економічні та політичні передумови виникнення поселень та їх існування, а також згадуються визначні свята, в котрі відбувалися важливі збори та обговорення (Великдень, Різдво). А робота Ніколая Крекера «Перші менонітські поселення Росії. Хортиця-Розенталь» 1981 року висвітлює також низку соціальних, економічних, релігійних особливостей взаємин менонітських поселенців з довколишнім світом. І в ній згадуються також різні святкування. Проте не розкривається обрядове наповнення. Ще можна зустріти згадки особливих днів календаря в книгах Джеймса Уррі «Ніхто, крім святих» та «Ці камені» Адіни Регер.

Проте не розглянутим залишилися аспекти типологізації свят, їх зародження та еволюції функціонування. А також – взаємопроникнення й культурний обмін в сфері обрядовості між менонітами та українцями.

Отже, метою цього дослідження є встановлення наявності найбільш репрезентативних свят, їх типологізація та обрядове наповнення.

Для цього необхідно вирішити такі дослідницькі завдання:

1. Окреслити джерельну базу;
2. Виокремити основні свята;
3. Провести їх типологізацію;
4. Визначити наявність зв'язків між обрядовістю менонітів та українців;
5. Зробити висновки.

Важливими джерелами подібних досліджень є щоденникові записи та кулінарні книги. Адже, традиційно більшість культур мають буденну та святкову їжу, котра уособлює особливість того чи іншого свята.

Наявні дані дають можливість виокремити наступні типові групи обрядових явищ:

1. Побутово-родинні (дні народження, весілля, похорон);
2. Релігійні (Великдень, Різдво тощо);
3. Сільськогосподарські (Свято Врожаю тощо).

Розпочинаючи з першої групи слід зазначити, що менонітська спільнота надзвичайно дбайливо ставиться до пам'яті предків та родинної хронології. Самодостатня релігійна організація, якою є меноніти, століттями змінювала країни й території проживання в силу особливостей їх вірувань. Натомість традиція ведення власних метричних записів стала інструментом самозбереження. Тому існує безліч рукописних книг з точними датами народження, хрещення, одруження та смерті (часто – й поховання також).

Дні народження, зазвичай, святкувалися зранку, аби звільнити подальший день для роботи. Є згадки про те, що іменинника саджали на прикрашений квітами та лозами стілець та кожен член родини давав випити з особливої святкової чаші якийсь напій (молоко, квас, компот тощо). Далі дарувалися прості функціональні подарунки (одяг, книги, аксесуари) й діти йшли до школи, а дорослі – на роботи. Надалі дитині дозволяли запросити в дім 10–14 чоловік зі школи, котрі приходили грати та їсти ласощі (фрукти, горіхи, випічку) [6, с. 131]. З щоденника коваля з острова Хортиця Абрагама Класена (1859–1933) нам відомо, що часом дорослі дуже умовно святкували власний день народження (особливо чоловіки), бо йшли працювати в поле на весь день. В тексті це висвітлено наступним чином: «Сьогодні мій день народження. Господь дав мені силу використати мій час щоб працювати більше для Нього» [5]. Класен також згадує, що до дня народження його матері готувались заздалегідь, купляючи продукти й напої (в тому числі пиво

й вино), та впольовуючи рибу та дичину. А в записях за 1913 рік зустрічається згадка дня народження одного з сусідів автора, Товса, на котрому подавали картоплю, котлети й мус (фруктовий). Тобто, святкова їжа була, здебільшого простою, але, як зазначають деякі автори спогадів, «приготована інакше, святковіше». Так, на день народження його матері подавали суп з сома.

Решта побутових обрядовостей, весілля та похорон, відбувались за схожими схемами. Спершу – підготовка: столи, лави, меню, запрошення. Далі – священики читали проповіді, члени громади співали пісень. Проходила підготовка транспорту (прикрашання відповідно до події). Обидва обряди спершу відбувались у домі чоловіка (у випадку похорону – небіжчика). Відзначання зазвичай проходило в прикрашеному відповідно сараї. Під час підготовки тривало прибирання.

Типова група релігійних обрядів пов'язана із низкою свят. Її розпочинає Новий рік (Niejoa), котрий святкувався 1 січня. Цього дня вся обрядовість, умовно кажучи, відбувалась навколо кухні. Зранку жінка пекла оладки (традиція, запозичена менонітами з Голландії у XVI столітті). В цей час діти мали читати наперед підготовлені віршики аби отримати свіжоспечену оладку, яка називалась *Portseln* (від *plat* – «перевертати»). Цю страву смажили у великій кількості жиру на пательні [6, с. 104]. Всі свята менонітської громади супроводжувались службами в церкві. У випадку колонії Острів Хортиця цю функцію виконувала школа в центрі поселення. За умов поганої погоди службу міг провести голова родини, зачитуючи уривки з Біблії. Зазвичай в церкві починалась проповідь о 9 ранку з загальної молитви, потім співали гімни та слухали доповідь священика.

Цікаво, що існувала тенденція прийняття участі жителів колоній у обрядах місцевого (українського) населення. Менонітські родини приймали в

себе колядників, пригощаючи їх оладками, та ряжених, що відлякували злих духів від господарства.

В цей день ходили в гості та приносили з собою частування.

Далі за календарем було Свято трьох королів (Helje Dree Kjeenijch) (Богоявлення), котре відбувалося 6 січня. Також проводилася служба в церкві. Оскільки є свідчення, що меноніти ставили новорічну ялинку, то також відомо, що на Богоявлення діти мали право зняти з неї яблука та горіхи, які слугували прикрасами. Й тоді також приходили «хлопці з зіркою», тобто українські діти, які були вдягнуті у волхвів, пастухів та янголів і носили з собою ясла. Серед дітей меноніти згадували хлопця з мішком для подарунків. А менонітські дівчата тримали великі таці з печивом для пригощання щедрувальників [6].

В щоденнику Классена є згадки про святкову службу цього дня та багаточисленні співи гімнів. А ось запис за 1909 рік: «Вранці було 12 градусів та протягом дня – 8. Сьогодні Герхард Льовен читав на службі другу частину Євангелія від Матвія. Співали наступних пісень: № 43, 92, 91. Ввечері ми пішли на «Різдвяну ялинку» де вчитель з дітьми розбирав тему «Три святих королі». Було проспівано кілька пісень» [5].

На початку Великоднього циклу свят господарі та господині прибирали будинок. Тиждень перед Великоднем починався у четвер, Jreendonnadach (Зелений четвер/Великий четвер (чистий)). Тобто, в березні–квітні. На службі в церкві згадувалась Остання Вечеря Христа. Меноніти називали цей день «Зеленим четвергом» бо ще з часів життя в Дельті Вісли готували зелені овочі (кульбабки, наприклад). Існувала спеціальна святкова страва – Jreendonnadachkjrinjel – великий калач з дріжджового тіста (з додаванням лимонної шкірки). Вживався цей хліб з чаєм після обіду. Особливість цієї страви була в тому, що її не виготовляли в кожній родині, а купляли в спеціальних «хлібних жінок». Саме в четвер меноніти відпускали по

домівках, до родин, робітників-українців та займалися лишень нагальними справами по господарству [5].

Варто згадати, що пов'язані з життям Христа обряди святкувалися три дні, бо саме на третій день він воскрес. Так, Великдень починався у неділю й тривав до вівторка.

1909 року, наприклад, Классен в четвер їздив до колонії Хортиця аби скупитись на свята. Але дітям доручив продовжувати роботу в полі.

Потім наставала Stelle Friedach (Велика п'ятниця (страсна)). Під час церковних служб оговорювали розп'яття, а день був сповнений сумом. Інколи жінки носили чорне. Це був дуже тихий день. 40 днів до Великодня не містили посту, але були присвячені стриманості та покаянню. Називали цей день «Тиха п'ятниця». В родинях їли простий сніданок, проходила служба, пов'язана з оплакуванням Христа. Всі сиділи тихо. Гостей не було. Зазвичай, згідно з метеорологічними спостереженнями менонітів Хортицького району, цього дня йшов дощ.

1891 року цей день припав на 19 квітня. Классен записав у щоденнику, що був з родиною на службі в колонії Нижня Хортиця та слухав пастора Завацького, який читав проповідь, використовуючи Євангеліє від Луки 23:39-43: «А один із розп'ятих злочинців став зневажати Його й говорити: Чи Ти не Христос? То спаси Себе й нас! Обізвався ж той другий, і докоряв йому, кажучи: Чи не боїшся ти Бога, коли й сам на те саме засуджений? Але ми справедливо засуджені, і належну заплату за вчинки свої беремо, Цей же жадного зла не вчинив. І сказав до Ісуса: Спогадай мене, Господи, коли прийдеш у Царство Своє! І промовив до нього Ісус: Поправді кажу тобі: ти будеш зо Мною сьогодні в раю!» [2].

Напередодні Великодня, в Святу суботу, починались приготування до святкування. Фарбували яйця, пекли паски. Настрій був вже менш похмурий. Меноніти не приймали українського звичаю святити кошики з пасками, яйцями та ковбасою.

Традиційно в суботу перед Великоднем прибирали подвір'я. Чоловіки продовжували польові роботи. Молодь допомагала жінкам в прибиранні та рибалила.

І нарешті починався Великдень (Oostre). 22 березня 1788 року, саме на Великдень, перша група менонітів емігрувала з Данцига [6, с. 113].

Православні святкували цей день дуже пишно, як найяскравіше свято в році. А меноніти – простіше, зосереджуючись на духовному аспекті смерті й воскресіння Христа. Святий тиждень починався у четвер. Меноніти прийняли святкове привітання від українців, а також паски й фарбовані яйця, вербові «котики». В перший день проходила служба в церкві. 1909 року (29 березня) коваль Классен з острову їздив у церкву колонії Остервік, де проповідник Корнеліус Паульс, з Кронсталю, читав проповідь. Текстом він обрав Євангеліє від Іоанна, розділ 20. Останнє послання було прочитане проповідником Петром Коопом, з Остервіку. А 1914 року (6 квітня) Абрагам записав: «Сьогодні перший день Великодня, старійшина Якоб Дік вів службу на острові. В сусідньому селі, Вознесенівка, також святковий день. І аби відрізнити цей день від інших, люди напилися, а потім почали битися. От і сьогодні, вони забили до напівсмерті наймитів Давіда Касдорфа та Йоганна Классена. Касдорф одвіз свого наймита до лікарні, та наймит Классена ще не повернувся» [5].

Традиційно на великодні свята меноніти відвідували старійшин роду (дідусів та бабусь).

Святкування тривали три дні, з церковними службами та відвідинами родичів.

На другий день Великодня також часто виганяли худобу вперше в році на пасовище. Деякі господарі починали оранку.

На третій день Великодніх свят в Хортицькому районі обирали церковну адміністрацію (священників та дияконів) [6].

Діти з менонітських родин чекали повернення українських помічників після Великодніх свят. Ті дарували їм крашанки, які зберігались як сувеніри. Також зафіксовано залучення менонітської молоді до ритуалу «верба б'є». Цікавим також є спостереження коли українські діти на Великдень посівали житом в менонітських оселях для доброго врожаю та удачі.

Далі весняні свята продовжувались Вознесінням (Himmelfoat, що з фризької перекладається як «небесна нога»), що наставало через 40 днів після Великодня. В цей день меноніти традиційно влаштовували іспити для кандидатів на хрещення. Проводилися громадські збори на яких хлопчики й дівчата відповідали на питання про Катехізіс.

Також острівні меноніти святкували П'ятидесятницю (Pinjste) в сьому неділю після Великодня. Під час церковної служби зазвичай згадували сходження Святого Духу на апостолів. Традиційний день хрещення в менонітів. Молоді претенденти повинні були знати весь Катехізіс. Тоді пекли цвайбаки та дріжджовий торт з присипкою [6, с. 124].

Також традиційно на цей день фарбували паркани (білим та червоним), білили дерева. Прикрашали зеленню сарай, будинок, школу (церкву) [6, с. 125].

Це свято також відзначалося три дні. На третій день походили вибори пресвітера (голови релігійної громади).

Варто згадати й сільськогосподарське свято Maidach (Травень), що відзначалося 1 травня. По суті це народний фестиваль у вигляді пікніку. У ньому брали участь всі жителі поселення. Зазвичай влаштовувалось це свято на обраній галявині, де мають бути дерева та вода. Проходили ігри та музичні виступи з інструментами й співами народних пісень. Старші сиділи в затінку та спостерігали й ділилися спогадами. Згадується про молоко, каву, квас, цвайбаки, торти, печиво, марципани та свіжі вишні [6, с. 130]. В щоденнику Классена є запис за 1914 рік: «Сьогодні вчитель та діти

святкували Травневий фестиваль у ялинковому лісі. Я пішов по ліс (дрова)». В цей день деякі господарі починають молотьбу й розводять худобу.

27 червня святкувався Sawenschlopadach, або День Семи сплячих. Пов'язано це з тим, що згідно біблійного переказу семеро братів були замкнені в печері біля Коринфу 25 року нашої ери. 446 року печеру відкрили й знайшли їх живими. Існувала народна прикмета, що якщо день був сонячним, то решта півроку будуть такими ж. Якщо дощило, то буде мокра погода [7]. Цього дня менонітські господарі традиційно закінчували косити.

Осінь – пора врожаїв. Тоді також побутувало Свято забиття свиней (зазвичай в листопаді), яке перейшло до менонітів з часів життя у Польщі у XVI столітті. Тоді господар запрошував до себе різника з помічниками, виносив пляшку алкоголю й наливав усім по трошки. Жінки займались миттям туші та нутрощів, смажили субпродукти, котрі полюбляли діти. Далі господар наливав алкоголь в склянку на товщину свинячого жиру та подавав кожному хто допомагав.

Наступне календарне свято – Dankfast, або Свято Врожаю. Воно відбувалося у жовтні. Святкування проходило в церкві, котру молодь прикрашала квітами й листям. На вівтар складали овочі й фрукти. В подвір'ях накривали довжелезні столи. Варили сухофрукти.

Існує згадка про це свято, наприклад, в щоденнику Герхарда Фаста за 1942 рік: «25 жовтня я був у Шенгорсті аби відвідати свято врожаю. Це був досвід, коли після всіх років я міг насолодитись менонітським святом врожаю! Через те, що я не записав у своєму щоденнику де саме це відбувалось, я вірю, що це було в школі. Співали два різних хори, здебільшого духовні пісні. Проповідники вели служби до й після опівдня, всіх годували борщем. Протягом полуденної перерви я мав розмову з пастором Якобом Вібе, його дружина пригостила нас склянкою молока» [3, с. 90].

11 листопада святкувався Martien – День святого Мартіна. Традиція прийшла до менонітського календаря від католиків. Цей день відзначається на честь єпископа Турського (Франція) святого Мартіна (IV століття). Це свято закінчення сезону врожаю. Зазвичай на Мартіна велику рогату худобу заганяли на зиму до приміщення [7].

Приходила зима і господарі лагодили реманент та приміщення. В погану погоду члени родини займались ручною роботою, а діти катались на ковзанах по Дніпру (таким саме способом дорослі добирались до найближчих поселень в справах). Дівчата й жінки пряли й вишивали, їли насіння соняху й гарбуза.

Рік закінчувався Різдвяними святами. Wienachtowent (Переддень Різдва) відбувався 24 грудня і в цей день родина прибиралася, довго приймала ванну, готувала святковий одяг. Саме в Переддень прикрашали ялинку в домі й усією родиною йшли в церкву. Увечері на ялинці запалювали свічки.

Wienachte (Різдво) святкувалося 25 грудня й також тривало три дні. Дітям дарували маленькі подарунки. Це було родинне свято з читанням Біблії, співами та молитвами. Вранці діти читали на пам'ять довгі поеми «Побажання». Після служби в домі споживалося традиційне меню, але трохи краще приготоване. Дітям також ставили кошик апельсинів, яблук та горіхів [6, с. 78]. Різдвяне дерево також прикрашали в церкві: свічки, яблука, паперові картинки. Подарунки купляли батьки набагато раніш та ховали в українських скринях, котрі були традиційно присутні в менонітських господарствах. Подарунки всі отримували зранку й читали поеми. В Остервіку на початку XX століття діти ставили свої тарілки під ялинку, під свічки, й отримували в них подарунки. Пряники, яблука (або апельсини з Криму). Подарунки також були практичні (одяг, аксесуари, книги). Батьки йшли на службу, а діти лишались з робітниками вдома. Потім обідали

печеною яловичиною, вишневим або сливовим мусом та цвайбаками. Пекли традиційну різдвяну випічку Peppernut (печиво).

Класен 1913 року записав: «25 грудня. Цього ранку була велика радість, Різдвяний чоловік (Weihnachtsman) приніс багато речей: для наймолодших: 3 сплячих ляльок, для Абрама мандоліну та набір для малювання, Хелени – рукавички, Катехізіс, сумочку та гарненьку олов'яну коробочку, Якобу – черевики, калоші та Катехізіс, Катарині – Катехізіс, також олов'яну коробочку та скатертину, парі Марії та Йоганну – скатертину, Францеві та Бернарду, кожному, по глечик у та теплій сорочці, Йоганну також глечик. Я отримав стоячий комірець, матері (дружині) – матерію для чорної сукні. О 8:30 ми проспівали кілька різдвяних пісень і потім прочитали Різдвяну церемонію, після котрої проспівали інші пісні, помолились, тож у нас була доволі чудова вранішня служба. Вдень ми пішли в Хортицю у гості, де моя дружина отримала скатертину від дідуся, а я – носовичок».

За комуністів святкування було заборонене й 25 грудня перетворено на робочий день. Проте все рівно ставили печиво та дарували подарунки.

Корнеліус Гільдебранд згадував як на Різдво в дитинстві він читав на пам'ять «Бажання» й отримав багато мідяків. А на вечерю подавали холодець та нарізані скибочками варені буряки [4, с. 9].

Другого дня Різдва збиралися у старших. Діти знову читали свої поеми, вже для дядьків та дідів з дружинами. За це отримували солодощі або гроші.

На третій день Різдва у церкві обирали служителя.

Потім відзначали Niejoawent (Переддень Нового року) 31 грудня. Зазвичай намагались закінчити ділові та господарські справи та підвести підсумки. В останній день року також записувалося скільки народилося, одружилось та померло в роду чи колонії загалом.

В зв'язку з функціонуванням господарських циклів, меноніти мали один вихідний день, котрий можна вважати святом – неділя. Відбувалися

обов'язкові ранкові церковні збори. Тоді жителі колонії мали змогу побачити одне одного. Відбувалась служба, потім – фаспа (Перекус під час польових робіт. Він здійснюється безпосередньо в полі, або вдома, коли приходять гості абощо. Складається подібна трапеза з цвайбаків (традиційна менонітська випічка у вигляді двох вертикально з'єднаних кульок), сиру, холодного м'яса та кави. За спогадами Афанасьєва-Чужбинського, українського етнографа XIX століття, кава у менонітських колоніях споживалася досить активно). Жінки готували особливу їжу якщо приходили гості. Коротка молитва перед службою. Вдягалися у найкраще. Навіть у часи жнив ніхто, окрім хворих, не пропускав цього дня. Майже всі заклади в неділю не працювали. Господарки виставляли спеціальні скатертини та сервіз. Посуд мили лишень зранку, а після вечері лишали на ранок. Якщо погода була надто поганою, то батько вів службу вдома з книжки. Часто збирались у старшого з роду [6, с. 63].

Запис Классена за 1912 рік: «29 липня. Сьогодні преподобний Ісаак Дік читав богослужіння в нашій школі. Банни (повідомлення про читання на трьох послідовних неділях у парафіяльній церкві, що оголошують про назначений шлюб та дають можливість заперечити) були оголошені для весільної пари Петера Ремпеля та вдови Дитріха Тіссена, обидва з Нижньої Хортиці. Після кави пішли до Йоганна Нойфельда, та оскільки вони були у вдови Давіда Касдорфа на святкуванні дня народження, ми також поїхали туди».

Гільдебранд писав же: «Це неділя й недільний відпочинок, недільні свята огортають природу та істот, наповнюють стурбовані груди людини спокоєм. Слава Богу, що Він дарував нам неділю». В своїх спогадах про 1840 рік він згадує (йому було 7 років) як острівні меноніти чули дзвони з Вознесенівки та йшли до школи на службу в неділю. На них були сині сюртуки, отримані ще під час таїнства хрещення. В кожного – збірка гімнів ще пруських часів, з дерев'яною обкладинкою та шкіряною палітуркою.

Жінки в сукнях на $\frac{1}{4}$ аршина над землею, у вовняних панчохах синього кольору. На них також чорний чепець (лістрін). Жінки й дівчата спеціально клали кишенькові хустки до пижмо, троянди чи чебрецю аби пахнути «неділею». Проповідь тривала до двох годин. На острів проповідник приходив кожену третю чи четверту неділю місяця. В церкві сиділи чоловіки праворуч, жінки – ліворуч. Спершу кантор співає з усіма, називаючи номер гімну зі збірника. Потім виходить проповідник. За тим оголошуються майбутні наречені та питають заперечення. Потім лунає благословення й усі розходяться [4, с. 80].

Таким чином, з'ясувавши коло обрядових циклів, можна наблизитися до розуміння деяких процесів усередині менонітської громади острова Хортиця й взагалі Півдня України, котрі впливали на діяльність її членів та взаємовідносини з сусідніми етносами та соціальними групами.

Для чіткішого розуміння взаємодій української та менонітської обрядовості варто, спершу, нагадати, що обидві вони побудовані на християнській вірі. А також, корисно «накласти» одну систему свят на іншу.

Так, український етнограф XIX століття Микола Мареквич в роботі 1860 року «Звичаї, повір'я, кухня й напої українців» зобразив традиційну обрядовість, починаючи з 1 січня, коли діти посівали. А продовжив опис наступним чином: 2 лютого – Стрітєння (співають веснянки), 27 лютого – Масляна (їдять вареники зі сметаною), 1 березня – Євдокії (бабак прокидається), 5 березня – Прощена неділя, 9 березня – Сорок Мучеників (ще сорок морозів мають бути до весни), 17 березня – Теплий Олекса (щука пробиває кригу), 25 березня – Благовіщення, 15 квітня – Вербна Неділя, Біла Неділя (Страсна) – білять хату, 20 квітня (1850 рік) – Чистий четвер, Страсна субота, Великдень (паски борошняні та паски сирні (кислі), фарбовані яйця), 11 червня – П'ятидесятниця («зелений тиждень»), 18 червня – Петрів піст, 23 червня – Купала, 20 липня – Ілля (наближення осені), 6 серпня – Спас (Преображення Господнє), 15 серпня – Успіня Богородиці, 29 серпня –

Іоанна Хрестителя, 1 вересня – Симона (знімають бахчу з баштанів), 1 жовтня – Покрова, 24 листопада – День святої Катерини (прихід зими), 1 грудня – святого Наума (початок навчання дітей), 23 грудня – Різдво (носять зірку та місяць, колядують,носять вертеп), 31 грудня – Меланка (багатий вечір, батько читає «закон», діти співають щедрівки) [1].

Отже, також можна виділити сезонність свят і їх зв'язок з християнським світоглядом. Так, на менонітський Новий Рік (Niejoa) колоністи приймали в себе українських посівальників, що бажали в новому році, перш за все, доброго врожаю та здоров'я. Далі відбувались святкування Великоднього тижня. Обидві громади пекли паски та фарбували яйця та прибирались у господарстві. Щоправда, українці білили хату наприкінці тижня, а меноніти фарбували паркани на П'ятидесятницю.

Останню святкували також і меноніти, і українці.

Ще цікавим є наявність у обох громад свята Семи сплячих праведників. Щоправда, колоністи справляли його 27 червня, а православні – 4 серпня або 22 жовтня.

Загальні тенденції обох культур, які жили з сільського господарства, напрочуд близькі. А святкування спільних свят (Великдень, Різдво) доводило взаємопроникність культур та відсутність суворої ізоляції менонітської громади від українського суспільства. Після скасування кріпосництва саме німецьку сівозміну прийняли українські селяни. А також використовували культивовані колоністами породи худоби та землеобробні механізми.

В подальшому здебільшого робітниками менонітських фабрик були саме українці, бо з ними було вигідніше вести справи, аніж з росіянами. Працелюбство та відповідальність місцевого населення імпонували менонітським бізнесменам. А спільна участь у святкуваннях додавала цим взаєминам більш особистісного характеру.

На противагу українським святкуванням менонітські не містили танців, а також нерелігійних пісень. Протестантська обрядовість передбачала

виконання гімнів та пісень на біблійну тематику. Існували народні пісні побутового характеру (про природу та батьківщину). Але до святкових дійств вони не були дотичними. Також практикувався феномен накладання на народні мотиви раннього Нового Часу текстів про мучеників та святих, що було популярним серед менонітських переселенців.

Таким чином, в процесі дослідження було досягнуто наступних висновків: основна джерельна база, дотична до проблематики обрядовості менонітів це, здебільшого, щоденникові записи та книги рецептів: основні свята поселенців були пов'язані з сільськогосподарським циклом та біблійними сюжетами; по типах вони поділяються на родинно-побутові, релігійні та сільськогосподарські. А щодо зв'язків з українською обрядовістю, то чітко можна простежити спільність у святкуванні Великодня та Різдва. Наприклад, обмін писанками та прийом колядників і щедрівників. Менонітські господині пригощали їх традиційним печивом, наприклад.

Слід зазначити, що безпосередньо на острові Хортиця проживали здебільшого саме меноніти, але вони наймали для допомоги по господарству місцевих українців, а також взаємодіяли з не менонітським населенням довколишніх поселень. Тобто, менонітське суспільство не лишень не було суто ізолюваним, а й доволі відкритим для взаємопроникнення традицій та звичаїв з інших культур.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Obychay, poveria, kukhnia y napytky malorossyian: Yzvlecheno yz nyneshneho narodnaho byta / sost. N. Markevych. Kyev: v Typ. Y. y A. Davydenko, 1860. 171 c.

2. Ohienko I. Bibliia abo Knyhy Sviatoho Pysma Staroho i Novoho Zapovitu / Ivan Ohienko. nevidome: nevidome, 1988. 1528 s.3. Fast G. Last days of Chortitza / Gerhard Fast. Winnipeg: Gerhard Rempel, 2002. 213 c.

4. Hildebrand K. Unsere Lebens Beschreibung (фотокопія) / Kornelius Hildebrand. Фондозбірка Національного заповідника «Хортиця». НДФ-12990.

5. Klassen A. Diaries of Abraham Johann Klassen (1891–1927) / Abraham Klassen. Winnipeg: Mennonite Heritage Centre, 2017. 166 c.
6. Voth N. Mennonite foods and folkways from South Russia. Vol.2 / Norma Voth. Intercourse, PA: Good books, 1990. 288 c.
7. Wall J. Diary of Jacob Wall (1824–1860) / Jacob Wall. Winnipeg: Mennonite Heritage Centre, 2001. 104 c.